

Kurz didaktiky pro učitele - štábní důstojníky Bundeswehru

Ve dnech 14. 8. - 15. 9. 1995 absolvovali dva učitelé katedry sociálních věd Vojenské akademie Brno kurz *didaktiky pro učitele - štábní důstojníky Bundeswehru*, který se uskutečnil na půdě Führungsakademie der Bundeswehr v Hamburku. Tato akademie organizuje specializované kurzy (zaměřené na určitou problematiku), které rovněž navštěvují státní úředníci, zabývající se otázkami obrany na spolkové i zemské úrovni. Jde o:

- ◆ Seminář k aktuálním otázkám velení (3 - 4 dny).
- ◆ Seminář k otázkám společné obrany (4 týdny).
- ◆ Seminář k otázkám národní obrany (3 týdny).
- ◆ Vojenský management (4 týdny).
- ◆ Kurz didaktiky pro štábní důstojníky (5 týdnů).
- ◆ Kurz pro vojenské přidělence (8 dní).

Kurz didaktiky pro štábní důstojníky byl v kompetenci sekce velení a managementu. V našich podmínkách se zatím s podobným druhem specializovaných kurzů nesetkáváme. Z toho důvodu bychom se chtěli podělit o naše zkušenosti, které mohou být podnětné pro zkvalitnění výchovně vzdělávacího systému v armádě. V průběhu 5týdenního kurzu byla formou seminářů probírána tato témata:

- rétorika,
- teorie výuky,
- didaktika,
- metodika učebního procesu,
- média a umění moderovat.

Uvedený výčet témat není schopen postihnout rozdílný přístup k výuce u nás a v Německu. K tomu můžeme uvést, že kurzy v Bundeswehru jsou organizovány tematicky v blocích a účastník po celou dobu „žije“ pouze touto specifickou problematikou.

Naše studijní skupina o šestnácti účastnících byla rozdělena na dvě poloviny. V průběhu celého kurzu jsme se setkávali velmi často s využíváním metody zpětné vazby (feed-back). Uvedená metoda spočívala v aktivních vystoupeních účastníků před kamerou v různých situacích (brífink, přednášky, simulace konfliktu ve skupině, v pozicích vestoje, vsedě apod.). Zde účastníci skupiny hodnotili vystoupení svého kolegy podle pravidel feed-back (konkrétní chování, pocity, pozitivní i negativní stanovisko aj.). Učitel tu působil v roli moderátora a příliš do hodnotících soudů nezasahoval. Teprve v závěru zhodnotil přednesený výkon a zároveň využil videa, pomocí něhož konkrétně demonstroval všechny chyby, kterých se student dopustil v průběhu vystoupení.

Výuka probíhala v době od 8 do 17 hodin s hodinovou přestávkou na oběd. Alternativní přístup byl zřejmý již z toho, že uspořádání židlí bylo do polokruhu bez stolu. V průběhu cvičení byla pozornost věnována uvolňujícím cvičením a relaxační hudbě. V závěru celodenní výuky jsme se posadili do kruhu a vyjadřovali své pocity, svoji spokojenost nebo nespokojenost a hodnotili přínos výuky. Vše tu probíhalo v uvolněné atmosféře, bez stresu a zbytečné nervozity. Na šestnáctičlenný kurz připadli čtyři kmenoví učitelé a řada externích učitelů, vojenských a civilních specialistů. Práce učitelů byla pečlivě vyhodnocována a sledována. Velmi se dbá na vysokou úroveň výuky. (Tomu ovšem odpovídá také mzda učitelů, která se pohybuje v rozmezí od 100 do 300 DM za jednu vyučovací hodinu).

Velmi podnětné byly hodiny, ve kterých se řešila problematika konfliktu. Nebyli jsme hodiny unavováni obecnými zásadami, kterými by se měli lidé řídit v těchto situacích. Hlavní důraz byl položen do roviny praktického tréninku. Měli jsme tak možnost si vyzkoušet svoji schopnost reagovat v praktických situacích. Vždy byli vybráni dva účastníci, kteří ztělesňovali postavy různě hodnotně a funkčně zařazené. Do rukou dostali scénář, který je uvedl do výchozí situace. Dále již záleželo na jejich improvizčních schopnostech, jak dokázali řešit naznačený problém. Vyhodnocování probíhalo již zmíněnou metodou - tzv. zpětnou vazbou. V těchto různých rolích se vystřídal všichni účastníci.

Všechny dovednosti, které jsme získali v hodinách didaktiky, jsme prakticky realizovali ve svých přednáškách a vystoupeních. Každý z nás v průběhu kurzu absolvoval tři přednášky, které se od sebe lišily délkou a způsobem provedení. První přednáška byla krátkým asi 3 - 5minutovým vstupem, ve kterém byli kolegové informováni o tom, jaká problematika jim bude přednášena. Ve druhé přednášce, která trvala asi 15 minut, již záleželo na osobní invenci přednášejícího, na jeho fantazii a didaktických pomůckách, kterých bylo použito. Velmi podnětné bylo využívání didaktických pomůcek ve výuce (polystyrénových tabulí, ilustrací, magnetofonu, diaprojektoru, videa, filmu, ap.).

Nejnáročnější byla třetí přednáška, ve které byla simulována konfliktní situace. Její princip spočíval v tom, že učitel každému ze studentů rozdál list papíru, na kterém bylo napsáno, jak by se měl ve výuce chovat. Někteří studenti pracovali normálním způsobem, ale vybraní jedinci prováděli činnost, která nějakým způsobem rušila přednášejícího. Jakým způsobem byla narušována výuka? Student se např. tvářil, že nerozumí probírané látce, bavil se se sousedem, četl si nebo jinak demonstroval nezájem o probíranou látku, záměrně vyvolal konflikt s učitelem apod. Vyhodnocování vystoupení probíhalo již výše uvedeným způsobem.

Nedílnou součástí výuky byla relaxační cvičení, meditační hudba a alternativní formy učení. Jako nejprogresivnější metoda se ukazuje sugestopedie, u jejíhož zrodu byl Bulhar Lozanov. Na Západě se více používá název *superlearning*. Je to termín převzatý z americké angličtiny a lze ho překládat jako superučení. Superlearning víceméně znamená takový přístup ke studiu, kdy se do procesu učení zapojí „celý“ člověk se všemi pocity, přáními, myšlenkami i potenciálem, zábrany nevyjímaje.

Superlearning sice používá prvky, jako je např. relaxace, představivost, tvůrčí fantazie, hudba a kladná sugesce, avšak použití každého z nich je samo o sobě natolik specifické a mnohostranné, že skutečně není možné hovořit o jedné vyhraněné metodě. Každý člověk je rozdílný ve své schopnosti relaxovat a přijímat sugesci, stejně tak je rozdílná představivost a tvůrčí fantazie. Superlearning u člověka podněcuje rovněž intuici a

tvorivost, a ty pak zase dotvářejí učební proces. Kdo chce dospět až tak daleko, měl by se zevrubně obeznámit s jednotlivými komponenty superlearningu, ty totiž tvoří základní kameny, které se osvědčily v praxi.

Použití a zvládnutí uvedených prvků je individuální a závisí zcela na situaci a studijním oboru. Superlearning se hodí pro každé studium, tedy pro jazyky, stejně jako pro matematiku, lyžování, hru na klavír apod. V popředí je tu globální způsob uvažování a znalosti o lidském potenciálu. K pochopení samotného procesu učení, zvláště pak působení superlearningu, je nutné vědět, že každá z mozkových hemisfér plní odlišné funkce. Mozek tvoří dvě části, nazývané pravá a levá hemisféra, které se od sebe navenek nikterak zvláště neliší. Zatímco levá hemisféra je sídlem logiky, řeči a analytického myšlení, v pravé mozkové hemisféře se nacházejí centra emocí, intuice a představivosti.

Je možno konstatovat, že způsob výuky v kurzu didaktiky zaktivizoval zapojení pravé mozkové hemisféry. Byly rozvíjeny tvůrčí schopnosti studentů, kreativita, pozitivní myšlení, přátelské ovzduší ve skupině, týmová spolupráce.

Velmi výrazné bylo zapojení didaktických pomůcek do výuky. Pestrá byla zejména vizuální složka, tedy ne pouze mluvené slovo, ale také obraz ve formě plakátu, karikatury přes zpětný projektor nebo využití videa.

Bylo by potřebné využít těchto zkušeností a uvedeného zaměření na Velitelské a štábní fakultě VA v Brně. Kurzy by měly být koncipovány pro všechny tři stupně akademického vzdělávání. Jedná se o univerzální metodu, kterou je možno modifikovat. Nejširší možnosti využití se nabízejí v umění jednat s lidmi a ve specifické problematice vedení lidí, kde stále přetrvávají rezidua z dob nedávno minulých. Je zcela nezbytné, aby tato problematika byla vyučována metodou praktických cvičení, při kterých by se studenti stali hlavními aktéry. Vojsková praxe přináší celou řadu konfliktních situací, na které nejsou naši studenti ve vojenských školách dostatečně připravováni. Zavedení této formy výuky by mělo přispět ke změně stereotypů při vedení lidí, ve kterých dosud převládají direktivní metody, jež se ukazují jako neúčinné a překonané. Na štábní škole by měly být funkcionáři školeni v umění komunikace a řešení konfliktních situací. Z výsledků průzkumu mezi studenty zcela jasně vyplývá jejich zájem o aktivní pojetí výuky. Nově koncipované kurzy by se neměly omezit pouze na velitelskou a štábní fakultu. Současný model je málo efektivní a je odtržený od skutečných potřeb vojskové praxe. Absolventi vojenských škol se tak po svém zařazení k útvarům ocitají ve velmi složité situaci, kterou mnozí z nich řeší odchodem z armády. Proto by bylo vhodné těmto negativním jevům předcházet zvýšeným počtem hodin zaměřených na vedení a řízení lidí. Zde by se měla věnovat pozornost praktickým cvičením, tak jak bylo výše naznačeno. Jako velmi podnětné se ukazují již stávající metody vedení lidí, které využívají alternativních forem výuky. Nejprogresivnější z těchto metod se nazývá *Aktivní sociální učení programové* (ASUP). Osvědčila se při řešení problémových situací vojskové praxe.

Ukazuje se, že bude nezbytné realizovat změny v našem současném vojenském školství. Tyto systémové změny by jistě přispěly ke zvýšení úrovně našich důstojníků. Efektivní pedagogická příprava vojenských profesionálů na práci s lidmi se v dnešní době stává nezbytnou nutností. Z toho vyplývá i objektivní potřeba úzké spolupráce mezi zainteresovanými činiteli z vojenských škol, vojskové praxe a vědeckovýzkumné základny při koncipování systému pedagogické přípravy v rámci celkové profesionální přípravy na vysokých vojenských školách.